

מאלפי זהב

אוצר הערות והידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת פקודי

כשא"א לקיים 'מעלין בקודש ואין מורידין'
האם עדיף שלא להשתמש כלל

(פ"מ פס"ו יח) ויקם משה את המשכן וגו'.

מכאן למדו חז"ל (במנחות צט ע"א) דאין מורידין דבר מקדושתו, אלא מעלין בקודש ואין מורידין. [הילפי' לימעלין בקודש' ילפי' מקרא דפי' קרח עי"ש במנחות, והדרשה מהכא דאין מורידין עי' רש"י שם שפי' בג' אופנים]. והוא דין דאורייתא (ביה"ל ר"ס מב בשם פמ"ג ומשכנ"י).

וכתב הפמ"ג (ס"ט) שאפי' כשא"א להשתמש בו לקדושה החמורה, מ"מ אין מורידין, ועדיף שלא להשתמש בו כלל. והוכיח מהא דס"ת שבלה אין עושין ממנו מזוזה אע"פ שכבר אין ראוי לס"ת (מנחות לב ע"א, ונפסק ברמב"ם פ"ה מתפילין).

סברת דין זה לכאורה דעצם ההשתמשות לדבר הקל הוא בזיון, משא"כ כאשר בשוא"ת אין משתמשין בו כלל, אין הדבר ניכר.

ולכאורה יש להוכיח כן מהא דאם אירע פסול בכה"ג ומינו אחר תחתיו, כשהראשון חוזר לעבודתו השני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט, לא לכה"ג משום איבה ולא לכהן הדיוט משום מעלין בקודש ולא מורידין (יומא יב ע"ב), הרי דאינו משמש כלום אע"פ שבלא"ה אין יכול להמשיך להיות כה"ג.

ובן יש להביא זכר לדבר מהמעשה (ב"מ פד ע"ב) גבי אשת רבי אלעזר ברבי שמעון אשר רבי רצה להנשא לה אחר מות בעלה, ושלחה לו 'כלי שנשתמש בו קודש ישתמש בו חול'. והרי שם שבעלה נפטר היא אבידה שאין לה תמורה, ומי יותר טוב מרבינו הקדוש שתוכל להנשא לו, ומ"מ שייך טענה זו, והסברא בזה כמשנ"ת.

(פס"ו כט-ל) ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העלה ואת המנחה וגו': וישם את הכיר בין אהל מועד ובין המזבח וגו'. בסדר הפסוק משמע משמע שהקריב קרבנות עוד קודם שהניח הכיור לקדש ממנו. וצ"ל שקידש מקיתון זהב. אולם מסתבר שבאמת הקריב והקטיר רק אחרי הנחת הכל, והתורה רק מספרת בכל כלי את הפעולה שעשה בו אח"כ.

בשיעור המים שהוצרך הכיור והאם משה שימש ביום השמיני

(פס"ו לא) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם – יום שמיני למלואים הושו כולם לכהונה, ותרגמו ומקדשין מניה, בו ביום קדש משה עמהם.

מבואר שמה רבינו שימש גם ביום השמיני. וכ"מ בפס"ו כאן, שמה הדליק את המנורה ביום השמיני.

והנה מהמבואר בפסוק זה, שנתן שם כדי שירחצו ממנו 'משה אהרן ובניו', ילפי' בזבחים (יט ע"ב) דכל כיור שאין בו כדי לקדש ממנו ד' כהנים אין מקדשין בו.

ושם פירש"י, 'משה ואהרן תרי, ובניו תרי, ואף משה כהן היה בשבעת ימי המלואים, ואע"פ דלא כהנו בבת אחת מיהו קרא להכי נדרש'. ומבואר דמשה לא שימש ביום השמיני. וצ"ע הסתירה.

שו"ר בהעמק דבר (לעיל פס"ו כג) שכתב דכל פרטי הפרשה בנרות וקטרת והעלאת העולה הכל נעשה ע"י אהרן, והביא שכ"כ הרשב"ם בפשיטות. והביא שבתוספתא מבו' כהרשב"ם. אך ברמב"ן פי' שמה הקטיר והעריך לחם הפנים וכו'. ועי"ש בהעמ"ד שביאר שהיו שני מהדורות בפרש"י, ומה שהביא הרמב"ן מפרש"י דאהרן הקטיר, הוא מכת"י רש"י שחזר בזקנתו, וכמו שכתב בזבחים (יט ע"ב) שלא כהנו בב"א. עי"ש עוד.

וברמב"ם (פ"ה מביאת המקדש הי"ג) כתב 'כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם הרי ארבעה'. ואע"פ שהגמ' מביאה פסוק דידן שכתוב 'משה ואהרן ובניו'. ידוע כי דרכו של הרמב"ם להביא דרשות חדשות. אך כאן לכאורה התי' יותר פשוט, שהיה לו גירסא אחרת בגמ', וכ"מ מדברי הכס"מ עי"ש.

אך צ"ב מדוע לא הוצרכו להכין כדי ששה כהנים, והיינו גם לנדב ואביהוא. שהרי נדב ואביהוא מתו רק אחר הקמת המשכן ותחילת העבודה. וכה"ק הכס"מ. וכתב דלגירסת רש"י 'ובניו תרי', גיחא, דכונת הפסוק' שיהא כדי שיעור שירחצו ממנו משה ואהרן ושנים מבניו, דמיעוט רבים שנים. ואכתי צ"ב קצת מה טעם הדבר שנצטוו כן, ולא הוצרך שיהא כדי ד' בניו.

ואולי הם ידעו שימותו ב' מבניו. וכמו שכתוב בפ' עקב (ט. ס) 'ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא'. ופי' רש"י שם, דהועילה תפלתו של משה לכפר מחצה, ומתו שנים ונשארו השנים. וע"כ מעיקרא זהו השיעור שהצורך הכיור. ואפי' אם הם לא ידעו מכך, י"ל דכיון שכך היה גלוי כלפי שמיא, ע"כ ציוה על שיעור זה.

חזק חזק ונתחזק

גדר עמודי המסך וענין מקום המזבח

מידידי הג"ר דוד מנחם רוז שליט"א - המשך משבוע שעבר

(פ"ח פס"ו כב) ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה. ופרש"י אפי' דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסני, שעשה משכן ואה"כ כלים.

בחוקוני הוסיף עוד שינוי, דבצלאל עשה את ציפוי עמודי המסך רק ראשיהם וחשוקיהם זהב כמבו' בפ' ויקהל, ולא כפשטות הפסוק בתרומה שצופים זהב. [אך אי"ז סתירה לפ' תרומה, עי' ע"ז כד: בשירת הפרות מחושקות ברקמי זהב על הארון, א"כ מצינו לשון חיטוק וציפוי מתחלפים].

ויש לפרש דלמד זאת מהאדנים שלהם שהיו נחושת, א"כ אף הציפוי נחית חד דרגה. ולמשנ"ת בס"ד בפ' ויקהל גדר קדושת עמודי המסך כקדושת אולם, מבואר דלכך נחית הציפוי חד דרגה. וכן בסוף הפרשה שימת המסך כתוב יחד עם מזבח החיצון באותו פרשה, א"כ אינו כהיכל ממש [אך אפשר דקאי שם רק על המסך גופא ולא על עמודיו, וא"כ אפי' אם אולם כהיכל א"ש]. ובעיקר ענין ציפוי העמודים עי' מש"כ המלבי"ם והנצי"ב ובמש"ח.

ההפרשה תחול לכה"פ על מקצת. ורודי הג"ר שלמה צביון שליט"א הציג להתנות באופ"א, שלא יחולו הפרשותיו אלא לתקן את מה שיאכל על סמך הפרשה זו. וזה עצה טובה מאוד דיימנין שעל מה שנאכל ה" כשיעור הפרשה בריווח ואכל בהיתר וגם יוכל לתקן את השאר.

אך תנאים אלו תלויים בכרירה, ולענין טבל בזה"ז אם מהני ברירה נח' האחרונים. ובדמאי לכו"ע מהני ברירה. ויל"ד על ההפרשה בבית מדברים שיש עליהם השגחה, האם הם כפירות דמאי, או יותר טובים מדמאי (וההפרשה היא רק חומרא), או גרועים מכך (ספק טבל), והדבר שנוי בחילוקי דעות בין פוסקי הדור האחרון, ואכמ"ל.

ועכ"פ יכול להתנות באופן זה - דאם מהני ברירה, מפריש בא' מהתנאים הנ"ל, ואם ל"מ ברירה תתבטל ההפרשה בכל אופן. ועי"ז מרויח לפחות על הצד דמהני ברירה, שלא יהא מכך שום מכשול. ואמנם אינו מרויח את הצד דל"מ הפרשה בכרירה. אך יתכן שבמציאות הרויח שבעצה זו עדיף על החשש. לפי שברוב הפעמים מתבררת הטעות מיד אחרי ההפרשה. ומסתמא שהדבר משתנה מאדם לאדם. [וממילא יתכן שעדיף להתנות דאם ל"מ ברירה אינו מבטל ההפרשה].

ובל זה אינו נוגע להפרשה בזמנינו, אשר לפי הנוסח המצוי עושים לתרו"ג את 'היותר מא' ממאה', ואם לא הפריש כשיעור זה, לא חלה תרו"ג כלל. וחל רק מע"ר, והתרו"מ על חלק מהפירות. ומאחר שהי טבל לתרו"ג א"כ אין שום ריוח במה שיחול שאר ההפרשות על מקצת הפירות, וכמש"כ הדרך אמונה (פ"ג מתרומות ה"ז בבה"ל ד"ה המפריש) שאין שום נ"מ בין טבול לתרו"ג לבין טבול לשאר תרו"מ, עי"ש מה שהוכיח. ולכן אין שום הפסד לכאור' מעשיית תנאי זה. (אך מדברי החו"ש להלן דאם כבר אכל לא ישאל, מוכח דלא ס"ל כך, הערת הגר"א קסלר שליט"א). ומ"מ למעשה צ"ת.

[במאמר המוסגר מן הראוי לציין כי בס' חוט שני (ה' מעשר פ"א הי"ג, עמ' תכג) כתב דלכתחי' עדיף להשאל שבזה גם מתקן האיסור הקדמה, אך אם כבר אכל מהם דאזי אין יכול להשאל, יפריש על הנותר ממקור"א, ובדיעבד בטבל בזה"ז יכול לסמוך על דעת הראב"ד ולהפריש מיניה וביה שוב (או להשלים על מה שכבר הפריש). ומשמיה דהגרש"צ רוזנבלט שליט"א נמסר דאף בשעה"ד שקשה להשאל ג"כ יש להקל כנ"ל (דהיינו אפי" לא אכל).

נקודה נוספת יש לציין, בענין מיעוט במעשרות בהפרשת אשה, שכתב ע"ז הדר"א (פ"ד ה"ז ביאור"ל ד"ה ועלתה) דמאחר שמפרישה בשליחות הבעל, יכול לומר לתקוני שדרתיך ולא לעותי, וממילא אין ההפרשה חלה כלל ואי"צ להשאל. אולם למעשה אין הרבנים מורין כן, ושמעתי כי אף אדמוח"ז מרן זצ"ל בעצמו היה כסדר מורה להשאל אף בהפרשת נשים].

שגגת תלמוד'

הלכות בלתי מפורסמות
(נשמח לקבל דברים מתאימים)

הפסק בין נט"י להמוציא

כתב הרמ"א (סי' קסו סעי' א) לענין ההפסק בין נטילה להמוציא [שכתב הש"ע שם שראוי להזהר בזה], דאם שהה [משעה שנגב ידיו עד ברכת המוציא (מ"ב סק"ד)] כדי הלוך כ"ב אמה, מקרי הפסק. וביאר המ"ב (סק"ב וסק"ה) שהוא אפי' בשהיה לחוד, ואפי' יושב במקומו. והוסיף דמשמע מאחרונים דבשלא לצורך אין לשהות כלל בינתים (היינו אפי' פחות מל"ב אמה) אלא יברך המוציא מיד אחר הניגוב. [ובסק"ו כתב דכ"ז הוא רק מצוה לכתחלה אבל בדיעבד אפילו שהה הרבה או הפסיק בינתים אין צריך לחזור ולנטול ידיו כל שלא הסיח דעתו בינתים משמירת ידיו].

אשמח מאוד בהערות ותגובות [הושגת הגליון] בפל' - 0533130380

והנה במקום המזבח יש ד' דעות אם כולו בדרום או רובו או כנגד היכל או כולו בצפון. ויל"פ דתליא בפסו' שם (מ, כט) ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד. וא"כ לר' יהודה דרחבו של מזבח י' אמות א"כ ה" כנגד כל המשכן, ולכך סבר דבבית עולמים ה" כנגד היכל וכתליו. ולר' יוסי דסבר דרחבו של מזבח שעשה משה ה' אמות, א"כ כיון שרחבו חצי מהפתח, הרי או כולו בדרום או כולו בצפון, ולכך כשהרחיבוהו הרחיבו בצד זה.

ולמ"ד רובו בדרום יל"פ דהנה בין לרש"י ביומא (טו) ולרמב"ם מתחיל קצה צפונה מול צפון הפתח ותופס כל רוחב הפתח ומתרחב לדרום. וי"ל דסבר דבמשכן ה" בחצי הדרומי, רק כשהרחיבו בכ"ע הרחיבוהו לצד דרום אך קודם הרחיבו על כל הפתח כיון שדין המזבח להיות פתח המשכן. (דו"ק ברש"י וברמב"ם שם אם קצה התחתון מתחיל בפתח או מסובב ולמעלה). ועי' תוס' זבחים נח : ד"ה קדושת.

וביומא מד : איתא דאם אולם והיכל ב' קדושות אזי בין האולם ולמזבח וכן אולם עצמו חדא קדושה. וצ"ב. ויל"פ דהיינו משום שיש רק הפסק אחד בין המזבח לאהל מועד, ולכך אם אולם אינו כהיכל בע"כ דדין בין האולם ולמזבח והאולם חדא.

ומענין לענין יל"פ דסנהדרין במשכן ישבו בחלל שבין המסך של חצר לחצר שהי' מרוחק ה' אמות, דהרי סנהדרין יושבת חציה בקודש, וכן בפנחס ותעמודנה לפני משה וגו' פתח אהל מועד, ואמרו דבביהמ"ד היו יושבין, והיינו כנ"ל בס"ד.

עצה טובה

רעיונות עצות והתבוננות בעבודת ד'

למי בעוה"ב לא יהיה לב

הח"ח כותב בקונטרס אהבת ישראל, דהנה כל אבר שבאדם מכוון כנגד מצוה אחרת. ומי שעבר על מצוה מסויימת, פגם את אותו איבר המכוון אליה. וכתב דמי שעובר בלאו דלא תשנא, פוגם בלב אשר הנשמה תלויה בו, ולעת"ל יהא בלי לב! כאשר אמרתי זאת פעם לאיזה יהודי יקר שליט"א, אמר, הרי כבר בעוה"ז אין לאדם כזה לב, כי הוא הולך כל היום עם שנאה וקפידא וכאב לב...

לפלפולא

יל"ע האם מותר לעבור לפני המתפלל כשנרדם באמצע תפילתו [מצוי בחולים וכדו' היושבים בתפילתם], או כשהפסיק התפילה מאיזו סיבה שהיא [וכגון לפני הש"ץ בימים נוראים בשעה שהציבור מנגנים והש"ץ שותק].

תנאי לביטול ההפרשה אם פחת מהכמות

בענין הנידון משבוע שעבר בדבר העצה לטעויות בהפחתת הכמות הנצרכת לתרו"מ להקדים תמיד תנאי לנוסח ההפרשה שההפרשה תחול רק אם הפריש כשיעור הנצרך, ואם לאו הכל בטל ומבוטל. ועי"ז אם נמצא אח"כ שמיעט בהפרשה, יוכל מיד להפריש שוב :

הטענה העיקרת לפקפק על עצה זו היא שעיי"ז נמצא שאם פחת ולא נודעה הטעות, נמצא שאכל טבל גמור. משא"כ אם לא היה מתנה כן, היה לכה"פ מקצת מהפירות מתוקנים.

אולם יש פתרון לבעיה זו, להתנות שההפרשה תתבטל רק אם תמצא הטעות קודם שיאכלו. [אשר עיי"ז אם באמת לא תתוודע הטעות קודם שיאכלו,